

ตามรอย

พระยุคลบาท ร.๙

“เกษตรที่สูง” ในอดีต

ศูนย์วิจัยเกษตรหลวงเชียงใหม่ สถาบันวิจัยพืชสวน
กรมวิชาการเกษตร

ตามรอยพระยุคลบาท ร.๙ "เกษตรที่สูง" ในอดีต

อ้างอิงจากพระอริการดำเกิง วรฤๅท

ศาสตราจารย์ ปวิณ ปุณศรี แห่งภาควิชาพืชสวน มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ให้ที่มาของคำว่า “เกษตรที่สูง” คือ การพัฒนาการเกษตรในแนวใหม่ เพราะปกติเราทำการเกษตรบนพื้นราบ โดยปลูกข้าวและพืชไร่ต่าง ๆ บนที่ดอนก็จะเป็นการปลูกพืชไร่ ไม้ผล พืชผัก ส่วนบริเวณเทือกเขา ป่าไม้ต้นน้ำ ลำธารเป็นบริเวณที่ชาวเขาทำการหักล้างถางพง ปลูกข้าวไร่ พืชผักและปลูกฝิ่น เพื่อขายแลกเงินเป็นเครื่องยังชีพ ฝิ่นในขณะนั้นเป็นยาเสพติดที่ร้ายแรง เพราะสามารถนำมาผลิตเป็นสารเฮโรอีนที่สามารถพกพาหลบซ่อนออกไปขายยังต่างประเทศได้ง่ายและกระจายแพร่หลายอย่างรวดเร็ว ดังนั้นพื้นที่บนภูเขาสูงบริเวณป่าไม้ต้นน้ำลำธาร ที่เป็นที่อยู่อาศัยของชาวเขาเผ่าต่าง ๆ หรือที่เราเรียกกันในปัจจุบันว่า “เกษตรที่สูง” จึงควรที่จะได้รับการศึกษาและพัฒนาให้เข้าใจ ที่มา ที่ไป ของชุมชนเหล่านี้อย่างถ่องแท้ว่าเขายู่กันอย่างไร มีการทำลายทรัพยากรธรรมชาติหรือไม่อย่างไร สร้างปัญหาหรือมีอุปสรรคอะไร มีเศรษฐกิจและวัฒนธรรมอย่างไร ถ้าจะช่วยเหลือเขาให้อยู่ในร่องรอยที่ควรจะเป็น (เช่นเลิกทำไร่เลื่อนลอย ทำลายป่า ปลูกพืชเสพติดและหันมาปลูกพืชทดแทนให้ได้ผล) เราจะปรับสภาพชุมชนเขาอย่างไร เหล่านี้คือแนวความคิดของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงประทานให้ข้าราชการบริพารใกล้ชิดและผู้รับอาสาในรูปแบบของอาสาสมัครได้ช่วยกันคิดเพื่อจะหาแนวทางปฏิบัติให้ดีขึ้น ถูกหลักวิชาการ

¹ เกษตรที่สูง หมายถึง พื้นที่บริเวณป่าต้นน้ำลำธารที่มีความสูงระหว่าง 700-1,500 เมตร เหนือระดับน้ำทะเล มีอุณหภูมิต่ำกว่าพื้นที่ราบประมาณ 3-5 °ซ. และมักจะมีสันภูเขาขึ้นให้เห็นอยู่เป็นระยะ

โดยศึกษาจากหมู่บ้านชาวเขาต้นแบบที่อยู่รอบ ๆ พระตำหนักภูพิงศ์ราชนิเวศน์ คือ ดอยปุย ซึ่งเป็นจุดกำเนิดของงานเกษตรที่สูง โดยพระราชทานเงินพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ จำนวน 200,000 บาท (สองแสนบาทถ้วน) มาซื้อที่ดินจากชาวเขาเผ่าม้ง นำมาพัฒนาเป็นสถานีค้นคว้า วิจัยหาพืชเมืองหนาวมาปลูกบนที่สูง โดยระยะแรกเรียกงานนี้ว่า โครงการหลวงพัฒนาชาวเขา โครงการพัฒนานบนที่สูง และเปลี่ยนต่อมาเป็นโครงการหลวงตามลำดับในปัจจุบัน ทรงมอบหมายให้ข้าราชการบริพารที่ติดตามเสด็จอย่างใกล้ชิดขณะนั้นคือ ม.จ.ภิศเดช รัชนี เป็นองค์ประธานแทนพระองค์ ทำหน้าที่ผู้ประสานงานติดต่อกับหน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมป่าไม้ เจ้าของพื้นที่ กรมประชาสงเคราะห์ ซึ่งเป็นหน่วยงานเดียวในขณะนั้นที่ดูแลชาวเขาอยู่ คณาจารย์จากมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ตำรวจตระเวนชายแดน (ตชด.) ส่วนการดูแลทดสอบนำเข้าพันธุ์พืชเมืองหนาวก็คงได้แก่ อาสาสมัครจากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และกระทรวงเกษตรจากสหรัฐอเมริกา (USDA) ตามลำดับ

ทุนในการดำเนินงานใช้งบประมาณจากหน่วยงานต้นสังกัด หรือได้จากกองทุนฟื้นฟู การปลูกพืชทดแทน (ยาเสพติด) Narcotic Control Unit (NCU) ของสถานทูตสหรัฐอเมริกา พืชที่นำเข้ามาทดลอง ทดสอบระยะแรกก็มีพืชเมืองหนาว พวก แอปเปิล สาลี่ ท้อ บ๊วย พลั้ว พลั้ว กาแฟ ถั่วแดงหลวง (red kidney bean) เมื่องานอาสาสมัครของคณาจารย์ฝ่ายมหาวิทยาลัย ได้แก่ ศาสตราจารย์ ปวิณ ปุณศรี และผู้เชี่ยวชาญและประสานฝึกอบรมพืชเมืองหนาวจากรัฐบาลไต้หวัน คือ ปาปา ซุง (Papa Sung)

ทรงปลูกมะคาเดเมียต้นแรก ที่ศูนย์วิจัยเกษตรหลวงเชียงใหม่ (ขุนวาง)
เมื่อวันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2527

ข้าราชการกรมวิชาการเกษตรคนแรกๆ ที่เริ่มงานที่สูงคือ นายสุนันท์ ละอองศรี หัวหน้าสถานีทดลองพืชไร่แม่ใจในขณะนั้น (ศูนย์วิจัยพืชไร่เชียงใหม่ในปัจจุบัน) ปกติดูแลรับผิดชอบคันคว่ำถั่วแดงหลวง ได้มีบทบาทสำคัญโดยเฉพาะกาแพะระบึกา

หลังจากนั้นอีกประมาณ 2-3 ปี สำนักงาน USAID สหรัฐอเมริกาได้ให้ทุนแบบให้เปล่า Grant Fund แก่รัฐบาลไทยในรูปแบบการพัฒนาพื้นที่ในเขตล่อแหลม Sensitive Area Development Project โดยเลือกพื้นที่ที่สมบูรณ์ (คอมมิวนิสต์แทรกซึมเกือบสำเร็จ) ของอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ เป็นพื้นที่เป้าหมายให้ชื่อโครงการว่า Mae Cham Water-Shed Development Project ชื่อภาคภาษาไทยว่าโครงการพัฒนาลุ่มน้ำแม่แจ่ม กรมวิชาการเกษตรมอบหมายให้ผู้เขียนเข้าไปเป็นตัวแทนกรมฯ ร่วมกับโครงการนี้ และพยายามดึงเงินทุนให้เปล่านี้มาให้ได้ 1/4 ของโครงการทั้ง 5 ปี ในวงเงิน 25 ล้านบาท และรัฐบาลไทยออกสมทบอีก 25 ล้านบาท หน่วยงานรับผิดชอบอยู่ 4 กรมด้วยกัน คือ กรมส่งเสริมการเกษตร กรมป่าไม้ กรมพัฒนาที่ดิน และกรมวิชาการเกษตร (จากกรม กอง ที่อาสาในระยะแรกเริ่มประมาณ 10 หน่วยงาน)

โครงการหลวงรับผิดชอบอยู่แต่มีปัญหาบางประการกับชุมชนชาวเขา คือ พื้นที่พัฒนาทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์ (เลี้ยงแกะโดยการสนับสนุนของรัฐบาลนิวซีแลนด์) ที่บ้านขุนวาง ต.แม่วาง อ.สันป่าตอง (อ.แม่วางในปัจจุบัน) ชาวเขาร้องเรียนว่ามูลแกะทำให้น้ำในลำธารแม่วางสกปรกใช้อุปโภคบริโภคไม่ได้ โครงการหลวงโดย ม.จ. ภิศเดช รัชนี ได้ขับรถ Range Rover ที่มีคันเดียวในจังหวัดเชียงใหม่ขณะนั้น พาผู้เขียนไปดูพื้นที่ด้วยตนเองที่บ้านขุนวางขณะนั้นสังกัดขึ้นกับอำเภอสันป่าตอง อยู่คนละด้านกับอำเภอแม่แจ่ม หากไปตั้งสถานีนอกเขตทาง USAID ก็คงไม่ยอมและไม่สนับสนุนการปฏิบัติงานนอกพื้นที่ ทางที่ดีที่สุดคือ เปิดทั้ง 2 สถานีคือ สถานีทดลองเกษตรที่สูงแม่จอนหลวง อ.แม่แจ่ม เป็นสถานีอย่างเป็นทางการของโครงการพัฒนาลุ่มน้ำแม่แจ่ม และสถานีทดลองเกษตรหลวงขุนวาง (ศูนย์วิจัยเกษตรหลวงเชียงใหม่ในปัจจุบัน)

ซึ่งมีที่ตั้งอยู่ใน อ. สันป่าตอง ในขณะนั้นปัจจุบันคือ อ.แม่วาง สร้างขึ้นเพื่อปฏิบัติงานร่วมกับโครงการหลวง เป็นจุดเริ่มต้นที่ผู้เขียนได้ตามรอยพระยกุลบาทอย่างแท้จริงเป็นครั้งแรกในชีวิตและนำพากรมวิชาการเกษตรเข้าร่วมโครงการหลวงอย่างเป็นทางการและถาวรตั้งแต่นั้นจนถึงปัจจุบัน

วันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2523 ม.จ. ภิศเดช รัชนิ ได้นำผู้เขียนในฐานะผู้รับผิดชอบงานและเป็นเหมือนผู้แทนกรมฯ เข้าเฝ้าต่อหน้าพระพักตร์ พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร เพื่อรับมอบพื้นที่โครงการหลวงขุนวางในอดีตให้อยู่ในความดูแลรับผิดชอบของกรมวิชาการเกษตรต่อไป ในขั้นต้นให้เป็นที่รวบรวมพันธุ์กาแฟอาราบิก้าที่โครงการหลวงมีอยู่ที่บ้านแม่หลอด อ. แม่แตง จ. เชียงใหม่ และที่กรมวิชาการเกษตรค้นคว้าเดิมที่ตอยมุเซอ จ. ตาก กับกล้ากาแฟพันธุ์ใหม่จากกระทรวงเกษตรสหรัฐ (USDA) และศูนย์วิจัยโรคราสนิม (Centro de Ferrugens Investigaçã das Cafeeiro: Coffee Leaf Rust Research Centre; CIRC) ประเทศโปรตุเกสที่เพาะไว้อยู่ที่สถานีทดลองพืชไร่แม่ใจมารวบรวมเข้าไว้ด้วยกันเพื่อหาพันธุ์ที่ต้านทานโรคราสนิมเพื่อขยายพันธุ์ให้เกษตรกรต่อไป

จากจุดนี้เองถือว่าเป็นจุดกำเนิดของกาแฟอาราบิกาในภาคเหนืออย่างแท้จริง และเป็นที่มาของกาแฟอาราบिकासายพันธุ์ Catimor ในปัจจุบัน ที่ทำให้คนไทยทั่วประเทศรู้จักรับประทานกาแฟคั่ว บด ชงด้วยเครื่องชงกาแฟเฉพาะเรื่องแบบแรงดันไอน้ำสกัดสารกาแฟ ทำให้ได้รสชาติกาแฟเข้มข้นแบบ Espresso และเป็นที่มาของคำศัพท์ใหม่ “กาแฟสด” ที่คั่ว บด ชงในคราวเดียวกัน

พระบิดาของกาแฟ พระราชทานแนวทางพัฒนากาแฟให้เป็นพืชเศรษฐกิจอันดับที่สูง
ซึ่งแพร่หลายทั่วภาคเหนือในปัจจุบัน

เมื่อวันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2525 ที่ผู้เขียนได้ถวายรายงานต่อพระพักตร์ พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราชบรมนาถบพิตร ว่า กรมวิชาการเกษตรได้ค้นพบกาแฟ อาราบิกาสายพันธุ์ใหม่ คือ ลูกผสมสายพันธุ์ ระหว่าง Caturra และ Hybrido de Timor ที่ชื่อว่า Catimor สายพันธุ์ชั่วที่ 3 (F3)

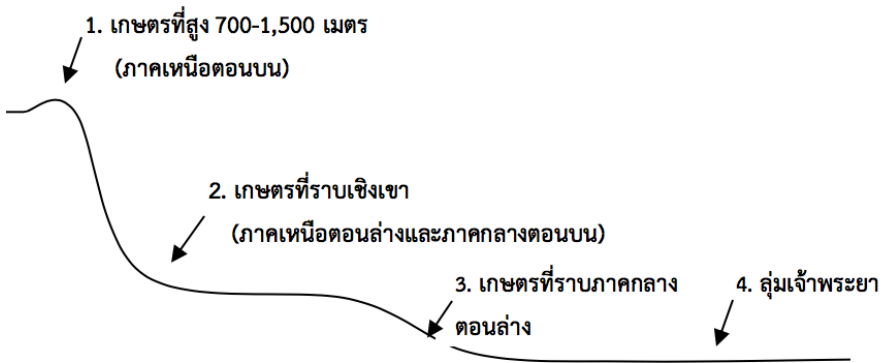

เริ่มแสดงอาการต้านทานโรคราสนิม (rust) เกินกว่า 95% สามารถนำเมล็ดพันธุ์ชั่วที่ 3 นี้ จากต้นที่ทดสอบแล้วว่าต้านทานโรคจริงไปเพาะเป็นต้นกล้าเพื่อจำหน่ายแจกแก่เกษตรกรต่อไปได้ กรมวิชาการเกษตรได้จำหน่ายแจกกล้ากาแฟให้แก่ เกษตรกร ภาคเอกชน โครงการหลวง โครงการพัฒนาตอยตุงและหน่วยราชการอื่น ๆ ด้วยพระมหากรุณาธิคุณเกี่ยวกับกาแฟ แก่กรมวิชาการเกษตรผ่านทางโครงการหลวงในครั้งนั้น จึงอาจจะกล่าวได้ว่า พระองค์ท่านเป็น **“พระบิดาของกาแฟ”** อย่างแท้จริงซึ่งข้อเท็จจริงเหล่านี้บ่อยคนมักจะทราบข้อมูลเบื้องต้นนี้ พิษอื่น ๆ นอกจากกาแฟแล้ว ศูนย์วิจัยเกษตรหลวงเชียงใหม่ (ขุนวาง) รับผิดชอบเกี่ยวกับไม้ผลเมืองหนาว เช่น ท้อพันธุ์ต่างประเทศที่เป็นพันธุ์เบาที่ต้องการความหนาวเย็นน้อย (low chilled) บ๊วย พลับ พลัม มะคาเดเมีย ไม้ดอกเมืองหนาวที่เน้น คือ คาร์เนชั่น

ทรงปลูกต้นบ๊วยต้นแรก ที่ศูนย์วิจัยเกษตรหลวง เชียงใหม่ (ขุนวาง) เมื่อวันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2525 ต่อมาคือ “พันธุ์บาร์มี 1” ที่เกิดกลายพันธุ์ (mutation) มีลักษณะผลใหญ่และดก

ภาคการเกษตรของประเทศไทย มีพื้นที่การเกษตรเป็น 3 - 4 สภาพเป็นส่วนใหญ่ ส่วนที่อยู่บนที่สูง (ส่วนที่ 1) โดยเฉพาะภาคเหนือตอนบนส่วนใหญ่เป็นเทือกเขาป่าต้นน้ำลำธาร ที่มีความสูง 700 - 1,500 เมตรเหนือระดับน้ำทะเล พื้นที่เหล่านี้จัดเป็นงาน "เกษตรที่สูง" ต่อจากนั้น (ส่วนที่ 2) จะเป็นเกษตรบนที่ดอนหรือที่ราบเชิงเขา ภาคเหนือตอนล่างและภาคกลางตอนบนในระดับความสูง 700 เมตร ลงมาจนถึง 100 เมตรเหนือระดับน้ำทะเล ส่วนที่ 3 - 4 หรือส่วนสุดท้ายคือการเกษตรพื้นราบอันได้แก่ ภาคกลางตอนล่างและที่ราบลุ่มเจ้าพระยา

แนวความคิดของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงดำริดูแลและห่วงใยพสกนิกรภาคเกษตรกรรมเป็นอย่างมาก ท่านทรงคิดภาพรวมทั้งหมดของประเทศและแบ่งภาคส่วนการปฏิบัติงานตามสภาพภูมิประเทศ เศรษฐกิจ สังคม จารีตประเพณี วัฒนธรรม จริยธรรม ครอบคลุมหมดทุกด้าน ใครมีหน้าที่ด้านใดที่รับผิดชอบก็ปฏิบัติงานตามที่ถนัดและมีสำนึกศีลธรรมคือพยายามประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง บทความนี้จึงตัดตอนเฉพาะเจาะจงงานที่ผู้เขียนเคยปฏิบัติรับผิดชอบในส่วนที่ 1

เพื่อแบ่งงาน “เกษตรที่สูง” ที่กรมวิชาการเกษตรรับผิดชอบอยู่ไม่ให้ซ้ำซ้อนและไม่เปลืองงบประมาณกับงานที่ทางโครงการหลวง และมหาวิทยาลัยหรือหน่วยงานอื่น ๆ รับผิดชอบอยู่แบบแบ่งงานกันทำและไม่เปลืองงบประมาณ เราจะเลือกเอาเฉพาะพืชที่มีเอกลักษณ์พิเศษ ๆ เป็นเครื่องกำหนด ดังนี้

1. เป็นพืชที่ไม่ต้องการใช้สารเคมีกำจัดโรคและแมลงมาก อันเป็นตัวทำลายสภาพสิ่งแวดล้อม
2. เติบโตและให้ผลดีในสภาพที่มีอากาศหนาวเย็น
3. ใช้น้ำไม่มาก เพราะในอนาคตน้ำบนที่สูงจะหายากขึ้นทุกที
4. ผลผลิตสามารถบรรจุ กระสอบ หีบห่อที่ไม่ซ้ำง่ายขนส่งสะดวก ใส่ท้ายรถกระบะนั่งทับได้ยิ่งดี
5. สามารถแปรรูปสภาพหลังจากเก็บเกี่ยวแล้วนำมาเก็บรักษารอเวลาจำหน่ายได้นานพอสมควร
6. พืชที่ปลูก ถ้ามีอายุยืนยาวตั้งแต่ 20 - 100 ปีได้ยิ่งดี เพราะมีสภาพเอนกประสงค์จากเป็นพืชเศรษฐกิจ กลายเป็นป่าไม้เศรษฐกิจและป่าต้นน้ำลำธารในอนาคตตามลำดับ

จากข้อกำหนดดังกล่าวปรากฏว่า มะคาเดเมียเป็นอันดับ 1 งานเกษตรที่สูงจึงเริ่มศึกษาค้นคว้าพืชนี้เป็นอันดับแรกโดยส่งพันธุ์จากมลรัฐฮาวาย สหรัฐอเมริกามาทดลองปลูก 2 พันธุ์คือพันธุ์เบอร์ 741 ที่เหมาะสมปลูกบนที่สูงกับพันธุ์เบอร์ 800 ที่มีคุณภาพดีแต่เหมาะสมปลูกบนพื้นราบชายทะเล มาทดลองปลูกตามสถานีทดลองต่าง ๆ ตั้งแต่ภาคใต้ ภาคกลาง ภาคตะวันออก ภาคเหนือต้นพันธุ์ที่สั่งซื้อมีราคาสูงมาก ราคาที่ซื้อจากต่างประเทศในขณะนั้น (พ.ศ.2523) ต้นละ 20 - 25 \$ เหรียญสหรัฐหรือประมาณ 500 บาท จึงมีต้นพันธุ์ไม่เพียงพอแก่การทดสอบ ทดลอง พอดีกับขณะนั้นพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ก็ทรงสนพระทัยพืชนี้อยู่เหมือนกัน

รับสั่งให้ท่านองคมนตรี ม.จ.จักรพันธ์เพ็ญศิริ จักรพันธุ์ อธิบดีกรมการเกษตร (ปัจจุบันคือ กรมวิชาการเกษตร) ถ่ายทอดพระราชดำริมายังอธิบดีกรมการเกษตรให้นำพืชนี้ไปทดลองปลูกเป็นแห่งแรกที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ อ.ดอยสะเก็ด จ.เชียงใหม่ เมื่อทรงทอดพระเนตรผลการดำเนินงานที่ศูนย์ ฯ ทรงทราบถึงความยากลำบากในการส่งต้นพันธุ์จากต่างประเทศเพราะงบประมาณจำกัด จึงมีพระราชดำริว่า 2 พันธุ์ ที่ส่งมาน้อยไป ควรจะเลือกมาเพิ่มอีก 8 พันธุ์ให้ได้ครบ 10 พันธุ์ ตามที่ผู้เชี่ยวชาญต่างประเทศแนะนำ ทรงพระเมตตาเป็นกรณีพิเศษรับสั่งให้ทางเลขาธิการ กปร. (คณะกรรมการประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ) จัดสรรงบประมาณให้เป็นพิเศษอีก 200,000 บาท (สองแสนบาท) เพื่อซื้อต้นพันธุ์เพิ่มเติม นับว่าเป็นพระมหากรุณาธิคุณอย่างล้นพ้นหาที่เปรียบมิได้แก่โครงการทดสอบพันธุ์มะคาเดเมีย สำหรับมะคาเดเมียเป็นพืชที่พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรทรงสนพระทัย และมีสายพระเนตรอันยาวไกลที่เห็นอนาคตของพืชนี้ที่น้อยคนนักจะทราบข้อเท็จจริงอันนี้

พระราชเลขานุการส่วนพระองค์ (ขณะนั้น) ขณะทรงงานและตามเสด็จ

ตัวอย่างที่ยกมาบอกเล่าก็คือหลังจากพระราชทานงบประมาณจาก กปร. ให้เป็นพิเศษแล้ว เมื่อปลูกได้ 1 ปี ก็ทรงทอดพระเนตรความเจริญเติบโตด้วยพระองค์เอง พร้อมด้วยสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และทุกปีที่ทรงงานที่ศูนย์ศึกษาห้วยฮ่องไคร้ จะเดินมาสอบถามความก้าวหน้าของพืชนี้กับผู้เขียนแบบคาดไม่ถึงอยู่เสมอ เพราะในบรรดาผู้เฝ้ารับเสด็จนั้นมีมากมาย และเป็นระดับอธิบดี รองอธิบดี หรือนายช่างใหญ่ หรือผู้เชี่ยวชาญพิเศษเป็นส่วนใหญ่ ผู้เขียนเพียงยืนแทรกทลบบ่อยอยู่แถวหลังแต่ก็ทรงทอดพระเนตรเห็น และรับสั่งถามถึงจนได้

ยิ่งไปกว่านี้มีอยู่วันหนึ่งมีเจ้าหน้าที่สำนักพระราชวังมาขอพบที่ทำงานและแจ้งให้ผู้เขียนทราบว่ามีมะคาเดเมีย 4 ต้นนี้ พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ได้รับเป็นของขวัญจาก พล.ร.อ. Admiral William Crowthe แม่ทัพเรือภาคพื้นเอเชียแปซิฟิก ของสหรัฐอเมริกาที่มีฐานทัพอยู่ที่มลรัฐฮาวาย ซึ่งเป็นพระราชอาคันตุกะพิเศษส่วนพระองค์นำมาถวาย รับสั่งสั้นๆ ว่า “เอาไปให้อาจารย์ดำเกิงปลูก 3 แห่ง ดังนี้ ศูนย์ศึกษาห้วยฮ่องไคร้ 2 ต้น ศูนย์ศึกษาฯ ภูพาน จ.สกลนคร 1 ต้น และศูนย์ศึกษาฯ เขาหินซ้อน จ.ฉะเชิงเทรา 1 ต้น ”

เจ้าหน้าที่สำนักพระราชวังผู้นั้นกล่าวอย่างตลกๆว่า “ผมหาอาจารย์อยู่ 2 วัน กว่าจะทราบว่ายู่ที่นี่” สำหรับเหตุการณ์แห่งความทรงจำลำดับสุดท้ายของพีชนี้ ก็คือในการถวายรายงานครั้งหนึ่ง กราบบังคมทูลขอพระบรมราชานุญาตนำต้นมะคาเดเมียพันธุ์ดีที่พระราชทานทั้ง 10 พันธุ์นี้ไปขยายปลูกให้แก่โครงการพัฒนาอดอยตุง จ.เชียงราย อันเป็นโครงการในพระราชดำริของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ในพื้นที่ประมาณ 1,000 ไร่ ให้เห็นเป็นรูปธรรมของความสำเร็จของงาน ทรงอนุญาต ทรงพระสรวลน้อยๆ และตรัสสั้นๆว่า “เอาซิ”

บ๊วย เป็นอีกพีชหนึ่งที่มีคุณสมบัติใกล้เคียงกับข้อกำหนด 6 ประการข้างต้น (โดยเฉพาะอย่างยิ่งในข้อที่ 5) เป็นพีชเมืองหนาวที่ทรงปลูกด้วยพระองค์เองพร้อมด้วยสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี อันที่จริงต้นบ๊วย 2 ต้นนี้มาจากโครงการหลวงปางดะ อ.สะเมิง จ.เชียงใหม่ ทรงปลูกที่ศูนย์วิจัยเกษตรหลวงเชียงใหม่ (ขุนวาง) เป็นต้นแรก เมื่อวันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2525 หลังจากนั้นประมาณ 3-4 ปี เมื่อต้นบ๊วยนั้นติดผลทั้ง 2 ต้น มีผลใหญ่ผิดปกติ คือ ผลใหญ่เกือบเท่าลูกปิงปอง จึงนำพันธุ์บ๊วยทั้ง 2 ต้นนี้ตั้งชื่อว่า ขุนวาง 1 และขุนวาง 2 ตามลำดับ โดยนำไปขยายในโครงการตามพระราชดำริ ศูนย์บริการและพัฒนาที่สูงปางตอง จ.แม่ฮ่องสอน เมื่อเสด็จมาทรงงานที่ศูนย์ปางตอง ได้กราบบังคมทูลให้ทรงทราบถึงการกลายพันธุ์ (mutation) ของบ๊วยทั้ง 2 ต้นว่าผลใหญ่ผิดปกติ จนน่าแปลกใจ ทรงรับทราบด้วยความพอพระราชหฤทัย ทรงพระสรวลและรับสั่งแบบมีพระอารมณ์ดีว่า “นั่นแหละเป็นเพราะ พระบารมีปกเกล้า”

และเมื่อผู้เขียนได้กล่าวถวายรายงานเกี่ยวกับความไม่น่าเชื่อแห่งการกลายพันธุ์ให้พระองค์ทรงทราบในรายละเอียดอีกต่อไปทรงย้าว่า “นั่นแหละเป็นเพราะ พระบารมีปกเกล้า” อีกถึง 2 ครั้งเช่นกัน ทั้งนี้ต่อหน้าพระพักตร์ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวงที่เสด็จในครั้งนั้นด้วย จึงเป็นที่มาของชื่อบ๊วย “พันธุ์บารมี 1”

ต้นบัวพันธุ์บารมี 1 ที่ พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช
บรมนาถบพิตร ทรงปลูกเมื่อวันที่ 18 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2525 ปัจจุบันอายุ 37 ปี

ศูนย์วิจัยเกษตรหลวงเชียงใหม่ (ขุนวาง) ในอดีตเมื่อมีเส้นทางขึ้นไปถึงเพียงเส้นเดียวคือ วังท่าง้ออำเภอสันป่าตอง ผ่านเส้นทางบ้านกาด แม่วิน (เมืองวิน) แม่วาง ตามลำดับ เส้นทางทุรกันดารมาก ต้องวิ่งผ่านหรือเลียบหน้าผาตามเส้นแม่น้ำแม่วาง เป็นระยะทางจากเชียงใหม่เกือบ 70-80 กิโลเมตร บางครั้งรถยนต์วิ่งลงไปในห้วยถูกน้ำป่าพัดเสียหายก็เคยมี ผู้เขียนในฐานะที่รับผิดชอบ “งานเกษตรที่สูง” ในขณะนั้น จึงมีความคิดว่าน่าจะหาเส้นทางไปยังสถานีแห่งนี้สัก 1 เส้นทางถ้าหากเส้นทางเดิมถนนขาด หรือเสียหายอย่างหนักในฤดูฝนก็น่าจะมีเส้นทางสำรองเพิ่มขึ้นบ้าง ขณะนั้นโครงการหลวงอินทนนท์ (ปัจจุบันคือ สถานีเกษตรหลวงอินทนนท์) ซึ่งมีบริเวณอยู่ใกล้น้ำตก “สิริภูมิ” ซึ่งเดินทางจากเชียงใหม่ผ่านมาทางน้ำตกแม่กลาง อ.จอมทอง จ.เชียงใหม่ และติดถนนลึกเข้ามาจากเส้นทางขึ้นดอยอินทนนท์ไปยังบ้าน “ขุนห้วยแห้ง” ซึ่งอยู่ห่างจากศูนย์วิจัยเกษตรหลวงเชียงใหม่ (ขุนวาง) ประมาณ 20 กม. เท่านั้น

จึงได้ให้ นายสถิตย์ กิวแก้ว (เสียชีวิตแล้ว) ซึ่งเป็นผู้อำนวยการสถานีขณะนั้น สำนวจดูเส้นทางที่จะตัดถนนจาก “ขุนห้วยแห้ง” มายัง “ขุนวาง” เราเตรียมวางแผนการมาอย่างดี คือ มีแผนที่ทหารในอัตราส่วน 1 : 50,000 เดินทางสำรวจพื้นที่กำหนดเส้นทางลงในแผนที่

โดยลากเส้นสีแดงด้วยปากกาเมจิก ในการเสด็จพระราชดำเนินทรงเยี่ยม และตรวจงานที่สถานีเกษตรหลวงขุนวางในปี 2527 ทรงเสด็จขึ้นไปทอดพระเนตรแปลงรวบรวมพันธุ์สมุนไพรมันที่บริเวณ “ผาแจ่ม”

ผู้เขียนได้ถวายรายงานว่า ผลผลิตทางการเกษตรจากขุนวางไปยัง จ.เชียงใหม่ ในฤดูฝนเส้นทางเดิมชำรุดเสียหายอยู่เรื่อย ๆ การซ่อมบำรุงไม่ทันต่อเหตุการณ์ เช่น ดินถล่มทับเส้นทางกว่าจะซ่อมเสร็จบางครั้งเสียเวลาเป็นอาทิตย์ จึงอยากขอพระราชทานถนนเส้นใหม่ขึ้นมา “ขุนวาง” อีก 1 เส้น ทรงซักถามถึงรายละเอียดเส้นทางที่จะตัดใหม่ รับสั่งถามว่า “เธอจะตัดถนนจากน้ำตกผาหมอนรี” ผู้เขียนกราบบังคมทูลว่า “มิใช่ พระพุทธเจ้าข้า แต่จะตัดจากขุนห้วยแห้งที่พระองค์ทรงทอดพระเนตรแปลงมะเดื่อฝรั่ง (fig) มายังขุนวาง” ทรงเข้าพระทัยทันทีพร้อมกันนั้นผู้เขียนก็กางแผนที่ 1:50,000 ให้ทอดพระเนตรแนวเส้นทางที่จะตัด บรรดาผู้ตามเสด็จขณะนั้น “เป็นง” ในความพร้อมในการขอพระราชทานถนนในครั้งนี้ เพราะมีการเตรียมการล่วงหน้ามาอย่างดีแถมยังขอพระราชทานเงินจากโครงการ กปร. มาสร้างอีก 5,000,000 บาท “ทรงอนุญาต” ผู้เขียนรีบพูดขึ้นดังๆว่า ดร.สุเมธ (ตันติเวชกุล ซึ่งเป็นเลขาธิการ กปร. ขณะนั้น) โปรดมารับทราบพระบรมราชานุญาต ซึ่งหลังจากนั้นเพียง 3 วัน งบประมาณก็ได้รับอนุมัติจาก นายกรัฐมนตรี พล.อ.เปรม ติณสูลานนท์ นับว่าเป็นพระมหากรุณาธิคุณแก่ศูนย์วิจัยเกษตรหลวงเชียงใหม่ (ขุนวาง) เป็นอย่างยิ่ง

ในปี 2534 ซึ่งเป็นปีสุดท้ายที่ได้มีโอกาสรับเสด็จที่ จ.แม่ฮ่องสอน เสด็จถึงพระตำหนักปางตอง อ.เมือง จ.แม่ฮ่องสอน ทางเฮลิคอปเตอร์ในช่วงเวลาบ่ายประมาณ 16.30 น. ซึ่งขณะนั้นฝนตกเป็นเม็ดใหญ่ๆพวยเปือกเล็กน้อย ทรงเสด็จพระราชดำเนินตามหลังสมเด็จพระบรมราชินีนาถผ่านแถวข้าราชการที่มารอรับเสด็จ

ผู้เขียนยืนอยู่ข้างๆนายช่างชลประทานผู้หนึ่ง (นายช่างบรรจง ผู้ถวายงานประดิษฐ์คิดค้น “กังหันชัยพัฒนา” ร่วมกับพระองค์ท่าน) ทรงเสด็จพระราชดำเนินผ่านผู้เขียนไปประมาณ 3-4 ก้าว ทรงเหลือบสายพระเนตรเห็นผู้เขียน ทรงเสด็จพระราชดำเนินย้อนกลับมาทักทายว่า “อ้อมมาทำงานที่นี่ด้วยรี” นับว่าเป็นพระมหากรุณาธิคุณแก่ผู้เขียนอย่างมีรู้ลึ้ม ซึ่งในวันรุ่งขึ้นก็ได้ถวายรายงานเกี่ยวกับ “บ้วย” พันธุ์ใหม่ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว หลังจากนั้นอีก 1 วัน เสด็จไปเยี่ยมสถานที่ทรงงานที่ศูนย์บริการและพัฒนาลุ่มน้ำปาย “ท่าโป่งแดง” ที่อยู่ริมแม่น้ำปาย อ.เมือง จ.แม่ฮ่องสอน ซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของกรมวิชาการเกษตร ทรงรับทราบการบรรยายสรุปการปฏิบัติงานเกี่ยวกับพืชต่างๆ พืชหลัก ก็ได้แก่ แปลงรวบรวมพันธุ์ลินจี่ ซึ่งมีประมาณ 7-8 สายพันธุ์ และแปลงเปรียบเทียบพันธุ์มะคาเดเมียที่ได้รับเงินจากโครงการ กปร. มาดำเนินงาน ทรงปลูกต้นมะคาเดเมียเป็นที่ระลึก

ก่อนเสด็จพระราชดำเนินกลับรับสั่งถามผู้เขียนว่า มีแต่แปลงไม้ผล ไม้ยืนต้นไม่เห็นมีพวก พืชไร่ พืชผักปลูกแซมบ้างกราบบังคมทูลว่า สถานที่แห่งนี้ขาดสนน้ำในฤดูแล้ง เพราะโครงการชลประทานมีอนาคตจะไม่ปล่อยน้ำให้ หันไปรับสั่งแบบสัพยอกแบบกันเองกับนายช่างใหญ่ชลประทานที่ตามเสด็จไปกับพระองค์ทุกหนทุกแห่ง (นายปราโมทย์ ไม้กลัด) “เขาหาว่าเราไม่หาน้ำให้เขา” ทรงพระสรวลน้อยๆ แล้วเสด็จขึ้นรถพระที่นั่งไป

ทรงปลูกมะคาเดเมีย ต้นที่ 2
ที่ศูนย์บริการและพัฒนาลุ่มน้ำปาย (ท่าโป่งแดง) อ.เมือง จ.แม่ฮ่องสอน

ในวีดีโอเทป หรือ VCD แผ่นที่ผลิตโดย G-MM Grammy จำกัด ในเพลงของขวัญจากก้อนดิน ซึ่งขับร้องโดย ธงไชย แมคอินไตย์ หรือ “เบิร์ด” นักร้องยอดนิยามตลอดกาล

“มงคลแห่งชีวิต” ที่พระราชทานแก่ศูนย์วิจัยเกษตรหลวงเชียงใหม่ (ขุนวาง) กรมวิชาการเกษตร อีกประการหนึ่งที่ควรบันทึกเพื่อความทรงจำอันงดงาม ก็คือ เสด็จพระราชดำเนินตรวจเยี่ยมและทรงงานที่สถานที่แห่งนี้ นับตั้งแต่วันพระราชทานพื้นที่ให้กรมวิชาการเกษตรดูแลในปี 2523 ประมาณ 5 ครั้งด้วยกัน ครั้งที่ยิ่งใหญ่ ก็คือ ในปี 2525 ที่ทรงพาทูตานุทูตพร้อมด้วยภรรยาประมาณ 29 ประเทศมาเยี่ยมชมกิจการของศูนย์ฯ เพื่อให้ประเทศต่างๆ ทราบว่า ประเทศไทยกำลังทำอะไรอยู่เพื่อต่อต้านยาเสพติด อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เริ่มงานเศรษฐกิจพอเพียงที่กำลังฮิตอยู่ในขณะนี้ตั้งแต่เกือบ 25-30 ปีมาแล้ว พวกท่าน (ประเทศต่างๆ) มีของดี (พันธุ์พืชใหม่ๆ) อะไรบ้าง ก็เอามาแบบ “ร่วมด้วย ช่วยกัน” ได้ นับว่าเป็นสายพระเนตรที่ยาวไกลอีกข้อหนึ่งของพระองค์ ในการประชาสัมพันธ์หรือ “เปิดประเทศ” ให้ชาวโลกได้ประจักษ์และรู้จักประเทศไทยดีขึ้น แทบทุกครั้งจะทรงงานอยู่นานถึง 4-5 ชั่วโมง ทรงเสวยพระกระยาหารที่เลี้ยงที่ศูนย์วิจัยเกษตรหลวงเชียงใหม่ (ขุนวาง) ไม่ต่ำกว่า 3-4 ครั้ง ทุกครั้งจะทรงประทานพระเมตตาแบบ “เสด็จประพาสต้น” คือกินเองแบบไม่ถือพระองค์ที่พระองค์เคยรับสั่งสอนข้าราชการบางคนว่า “แม่ฉันบอกว่า (สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี) คำว่า “ภูมิพล” นั้นมีความหมายว่า “พลัง แผ่นดิน” เพราะฉะนั้นอย่าลอย ต้องติดดิน” นับว่าเป็นพระราชดำรัสที่กินใจหรือประทับใจปวงประชารอย่างลึกซึ้ง ถ้าคิดให้ดีจะมีความหมายกว้างไกลมากที่สุดจะประมาณ จึงนับว่าเป็นพระมหากรุณาธิคุณแก่กรมวิชาการเกษตรและเหล่าปวงข้าราชการที่รับใช้เบื้องพระยุคลบาทอย่างหาที่สุดมิได้ ที่มีพระมหากษัตริย์ที่มีคุณสมบัติพิเศษแบบทศพิธราชธรรมที่ชาติอื่นหาไม่ได้

หลังจากนั้นอีกประมาณ 7 วัน ทรงพระราชทานเลี้ยงแก่บรรดาข้าราชการและข้าราชการที่รับใช้เบื้องพระยุคลบาทในภาคเหนือทั้งหลายที่บริเวณโครงการชลประทาน แม่ทอพระ ต.โหล่งขอด อ.พร้าว จ.เชียงใหม่ ผู้เขียนไปถึงงานพระราชทานเลี้ยงล่าช้า เพราะไปรับนายกรัฐมนตรีนันทน์ ปันยารชุน ที่โครงการหลวง นำโดย ม.จ.ภิศเดช รัชนี พาบรรดาทูตานุทูตขึ้นไปเยี่ยมศูนย์วิจัยเกษตรหลวงเชียงใหม่ (ขุนวาง) ซึ่งอยู่ในช่วงเดือนมีนาคม และเป็นเวลาที่บ๊วยสุกพอดี ผู้เขียนพร้อมทั้งนายสถิตย์ กิวแก้ว ผอ.สถานีฯ ขณะนั้น เก็บผลบ๊วยพันธุ์ “ขุนวาง 1” ไปให้ทอดพระเนตร 1 กระเช้าใหญ่ เราไปยื่นรอรับส่งเสด็จพระราชดำเนินกลับเมื่อเวลาประมาณ 22.30 น. ถวายรายงานให้ทอดพระเนตรผลบ๊วยที่ใหญ่เป็นพิเศษ ทรงรับไปถือในพระหัตถ์ แล้วยกให้ผู้ตามเสด็จได้เห็น โดยมีแสงสปอตไลท์จับให้เห็นโดยทั่วกัน รับสั่งว่า “เออ ของเขาใหญ่จริงๆนะ” แล้วหันมารับสั่งกับผู้เขียนแบบเราไม่คาดฝันมาก่อนว่าจะได้ยินพระราชดำรัสว่า “ฉันไปหา “น้ำ” มาให้เธอได้แล้วนะ” ทรงหมายถึงน้ำที่ทางชลประทานจะแบ่งมาให้พื้นที่ทรงงานที่ศูนย์บริการและพัฒนาลุ่มน้ำปาย “ท่าโป่งแดง” ที่เคยทรงรับทราบว่าคุณน้ำในฤดูแล้งเมื่อ 7 วันที่แล้ว พระเมตตาและกรุณาธิคุณต่อกรมวิชาการเกษตรมีมากล้นพื้นที่จะบรรยายเป็นตัวอักษรได้ คงอยู่ในความทรงจำของผู้เขียนมีรูปลิ่ม

จากการที่ผู้เขียนรับผิดชอบ “งานเกษตรที่สูง” จึงได้มีโอกาสพิเศษที่น้อยคนนักจะได้ อยู่ใกล้ชิดองค์พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชแบบถือว่า “เป็นมงคลชีวิต” ภาพที่เสด็จคือ ภาพที่ขอพระราชทานเงิน กปร. ซื้อพันธุ์มะคาเดเมีย ภาพนี้ลงในหนังสือวารสารรายสัปดาห์ในวาระต่างๆ กัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งช่วงเวลา “5 ธันวาคมหาราช” ลงในหนังสือ ภาพยนตร์และดารา 1 ครั้ง ลงในหนังสือ สกุลไทย 2 ครั้ง ครั้งสุดท้ายลงในหนังสือ Bangkok Post เมื่อ วันที่ 19 พฤษภาคม 2549 และภาพที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงปลูกต้นมะคาเดเมียต้นแรกที่ศูนย์วิจัยเกษตรหลวงเชียงใหม่ (ขุนวาง) ภาพนี้ไปปรากฏ

ทรงพาคณะทูตานุทูตพร้อมด้วยภรรยา จำนวน 24 ประเทศ เยี่ยมชมผลการดำเนินงานของ
ศูนย์วิจัยเกษตรหลวงเชียงใหม่ (ขุนวาง) เพื่อชี้ให้เห็นว่าประเทศไทยเป็นผู้นำ
ในการต่อต้านพืชเสพติด

ภาพในอดีตที่หาชมได้ยากอีกภาพหนึ่งคือเมื่อประมาณปี 2526 ทรงพระประชวรอย่างมาก และในปีถัดไป คือ วันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2528 เมื่อพระองค์ท่านเสด็จพระราชดำเนินไปทรงงานที่ ศูนย์วิจัยเกษตรหลวงเชียงใหม่ (ขุนวาง) เหล่าชาวเขา ชาวคอยที่อยู่รอบๆ ศูนย์ฯ ได้แก่ ชาวเขาเผ่า กะเหรี่ยง และชาวเขาเผ่าม้ง ได้ทำพิธีบายศรีสู่ขวัญถวายพระพรให้แก่พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร พร้อมด้วย สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เพื่อขอให้มีพระพลานามัยแข็งแรง และมีพระชนม์ชีพยืนนานสืบไป นับว่าเป็นบุญญาธิการของปวงชนชาวไทย ที่มีทั้งกษัตริย์เกษตร และกษัตริย์เหนือกษัตริย์ (The King of King) พร้อมกันอย่างหาที่สุ่มมิได้ ซึ่งเกียรติคุณเหล่านี้แผ่แพร่ไพศาลทั่วไปในสากลโลกขณะนี้

พิธีบายศรีสู่ขวัญถวายพระพร หลังจากทรงพระประชวรหนักให้แก่
พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร พร้อมด้วย
สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

จัดทำโดย

ศูนย์วิจัยเกษตรหลวงเชียงใหม่ สถาบันวิจัยพืชสวน กรมวิชาการเกษตร

313 หมู่ 12 ตำบลหนองควาย อำเภอหางดง

จังหวัดเชียงใหม่ 50230

โทรศัพท์ 053-114133-36 อีเมล royala.doa.in.th

จัดทำครั้งที่ 1 พฤศจิกายน 2562